

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

РЕЦЕНЗИЯ

От: *доц. д-р Диана Маринова Маринова; УНСС, Юридически факултет*

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Докторска програма Международно право и международни отношения) на тема „Международноправни аспекти на трафика на деца“, с автор Тания Николаева Костадинова, редовен докторант към Катедра „Публичноправни науки“ на Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“.

Представям настоящата рецензия на основание Заповед РД-21-2053 от 15.11.2024 г. на Ректора на ПУ „П. Хилендарски“, с която съм включена в състава на научното жури.

1. Данни за докторанта.

Докторантката Тания Николаева Костадинова е завършила право в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“, след което е редовен докторант в същия факултет през периода 2020 г. - 2023 г. Завършила е още две специалности в ПУ – „международни отношения“ и „български език и история“.

Докторантката е асистент в ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“ по дисциплините международно публично право и ПЕС.

Наред с преподавателската работа тя развива активна обществена дейност като координатор и участник в множество проекти, свързани с темата на дисертационния труд – проект „Изграждане на младежки център в гр. Пловдив“, проект „Да приемем всяко едно дете“, проект на ЮФ на ПУ за правна закрила на децата и на лицата с интелектуални затруднения и психични увреждания и др. Секретар е на местна комисия – Пловдив за борба с трафика на хора.

Участвала е в организиране на кампании сред рискови групи от попадане в трафик на хора, в доброволчески екипи, в провеждане на обучения на специалисти в тази област. Развива активна дейност в събития в партньорство с различни НПО – БЧК – гр. Пловдив, фондации и асоциации. Участва в разглеждане на възпитателни дела на младежи с проблемно поведение и в инициативи за предотвратяване на противообществени прояви на младежи.

Притежава множество сертификати за участия и стажове в институции, свързани с проблемите на трафика на хора.

Владее английски, гръцки и руски езици на добро и много добро ниво.

Докторантката е изпълнила минималните изисквания за съответствие за придобиване на ОНС „Доктор“.

2. Данни за дисертацията.

2.1. Обща характеристика на дисертационния труд.

Темата на представения дисертационен труд - „Международноправни аспекти на трафика на деца“, е безспорно актуална, предвид тенденцията за засилване на трафика в ерата на глобализацията, както и повишената активност на международни организации за защита на децата.

В дисертацията се посочват и анализират проблемите, свързани с правното положение и защитата на една от най-уязвимите във всяко едно отношение категории лица – децата.

Научният труд представлява новост в българската правна доктрина, тъй като в нея липсва самостоятелно и цялостно монографично изследване по темата. Отделни научни публикации третираат само различни проявления на трафика на хора.

Предмет на изследването са международноправните аспекти на трафика на деца, но в изложението проличава и познаването на историческите, политическите и социалните му измерения.

Целите и задачите, които авторката си е поставила, са успешно изпълнени. Направен е задълбочен анализ на международноправната уредба, като са идентифицирани празнини и несъответствия. Обръща се внимание и на доктринерни становища, и на практика в разглежданата област. В резултат са посочени мерки за по-ефективна международноправна защита на децата от трафик.

В дисертацията са използвани умело нормативния, формално-логическия, дедуктивния и индуктивния методи, както и правно-историческият и сравнителноправният анализ.

Сред източниците прави впечатление посочването и анализирането на подготвителните актове (*travaux préparatoires*) по приемането на международните конвенции и протоколи, което показва задълбоченост на изследването. Цитирането и на *Soft law* източници (например препоръки и насоки) също е атестат за вещо познаване на материята.

Дисертацията е в обем от 207 страници. Структурата се състои от въведение, три глави и заключение.

В увода се посочва актуалността на избраната тема, предметът и обектът на изследването, уточняват се целта и задачите на дисертационния труд, както и използваните научни методи. Описана е структурата и съдържанието на изложението. Обръща се внимание на неговото практическо значение.

Глава Първа е посветена на правното регулиране на трафика на деца в международното право. Състои се от три раздела. В първия раздел се проследява историческото развитие на международноправната уредба, като актовете са подредени в хронологичен ред. В съдържанието на този раздел се откроява правната рамка относно трафика на деца. Интересен подход на автора представлява извършеният правно-исторически преглед на дефиницията за трафик на деца. Във втория раздел са дадени определения за робство, търговия и трафик на деца от гледна точка на международното право. Подчертава се, че въпросът за разграничаването между робство и трафик на деца не е цялостно изследван в доктрината и не е достатъчно ясно уреден в международните актове. В третия раздел се акцентира върху определението за „дете“ и се обръща внимание, че в актовете преди Конвенцията от 1989 г. не се съдържа такова определение. Акцент се поставя върху началния и крайния момент на детството. Посочва се и се анализира практика на ЕСПЧ, Интерамериканския съд по правата на човека и Върховния съд на САЩ по отношение на долната и горната възрастови граници на детството. Обръща се внимание на новите измерения на трафика - контрабанда на ембриони и сурогатно майчинство.

Глава втора - „Трафикът на деца и Конвенцията на ООН за правата на детето“, също се състои от три раздела. В първия раздел е направена съпоставка между определението за трафик на деца в чл. 35 от Конвенцията от 1989 г. и в Протокола от Палермо. Изследван е процесът на приемане на този протокол. Във втория раздел се очертава връзката на чл. 35 от Конвенцията от 1989 г. с други нейни разпоредби. Посочени са конвенционни принципи, които са в основата на правата на детето и са свързани и с трафика на деца. В третия раздел се акцентира върху уредбата във Втория факултативен протокол, в който ключов въпрос на правно регулиране е сексуалната експлоатация на деца, но се съдържат и определения за търговия с деца, детска проституция и детска порнография. Важен е обобщеният извод, че разграничаването между търговията и трафика на деца способства за преследването на извършителите, идентификацията на пострадалите и определянето на най-добрия интерес на детето.

В третата глава е представена институционалната система за защита на децата от трафик, като се посочват и анализират универсалните, регионалните и националните инструменти за закрила. И третата глава се състои от три раздела. В първия раздел се очертава дейността на органите на ООН по противодействие на трафика на деца – ОС, СС, ИКОСОС, Съвет по правата на човека, УНИЦЕФ, Служба по наркотиците и престъпността, както и на договорни органи за контрол, като Комитет по правата на детето и Конференция на страните. Обръща се внимание и на специализирани международни организации като МОТ и Международната организация по миграция. Във втория раздел се прави анализ на регионалните инструменти за защита на децата от трафик. Обръща се внимание на дейността на Африканския съюз, Организацията на американските държави, Съвета на Европа и др. В третия раздел се изяснява въпросът за ролята на националните инструменти за защита на децата от трафик, като е направен преглед на защитата на правата на детето в Република България, САЩ и ФРГ и специализираните държавни органи в тях. По-специално, за България акцентът е поставен върху дейността на НКБТХ към МС.

В заключението са систематизирани изводите от анализа.

Библиографията съдържа 22 заглавия на кирилица и 34 заглавия на латиница, както и 72 електронни източници, в т. ч. статии. Бележките под линия са 516. Приложена е справка за анализираната съдебна практика и списък на нормативни и други актове.

2.2. Предимства на дисертационния труд.

- Актуалност и значимост на темата;
- Задълбочени теоретични знания в областта на международното публично право и други правни области, например международното наказателно право, тъй като материята за трафика на хора, в частност на деца, е тясно свързана с извършването на престъпления и въпроси като превенция, наказателно преследване и др. ;
- Умело представяне на практическите проблеми чрез анализ на съдебна практика;
- Използване на богат научен апарат, като прави особено впечатление позоваването на чуждестранни източници;
- Възможност за самостоятелно мислене и даване на обосновани мнения;
- Работата на докторантката в организации с предмет на дейност, близък до темата на дисертационния труд, допринася за вещото боравене с материята;
- Трудът може да бъде полезен за работещи в тази област, както и за юристи и специалисти в други сфери.

3. Научни приноси.

- Първо монографично изследване на темата в българската правна литература;
- Сравняване и разграничаване на робство, търговия и трафик на деца от гледна точка на международното право (с. 41-42) и свързаният с това извод, че в международното право няма единно определение на тези понятия (с. 42); в тази връзка е и направеният правилен извод, че търговията с деца е с по-широк обхват и включва и трафика на деца;
- Анализ на уредбата в редица международни актове - Конвенцията от 1989 г. за правата на детето, Протокол от Палермо от 2000 г., Втори факултативен протокол и др.;
- Представяне и изследване на съдебна практика по дела на ЕСПЧ (с. 55 – 59, с.61), на Интерамериканския съд по правата на човека (с. 50-52) и на Върховния съд на САЩ (с. 62);
- Анализ на ролята на главните и спомагателните органи на ООН за защита на деца от трафик (с. 111 и сл.);

- Анализ на националната правна уредба в Закона за борба с трафика на хора и в НК (с.153 и сл.);
- Анализ на правната уредба и практика в други държави (с. 158 и сл.);
- Предложение de lege ferenda за промяна в българския превод на чл. 35 от Конвенцията от 1989 г., в който е допусната неточност в определянето на разликата между „търговия“ и „продажба“ на деца и следва да се дефинира като „търговия и трафик на деца“, а не като „продажба или търговия с деца“ (с. 70-71, с. 76); това предложение е резултат от изследване на семантичното значение на тези понятия и разликата между тях;
- Посочване на контрабандата с ембриони и сурогатното майчинство като нови форми на експлоатация при трафика на хора, в частност, на деца (с. 96 и сл.);
- Критика на уредбата в международните актове, в които не се посочва начален момент, долна възрастова граница на детството, а оттам и в националното ни законодателство; в тази връзка е препоръката да се унифицира понятието за „дете“ (с. 42-43, с. 63-64), както и предложението в бъдещ международен договор да се фиксира начален момент на детството;
- Предложение за усъвършенстване на защитата на децата от трафик в Република България чрез по-голяма ангажираност на правителството по отношение на дейността на НКБТХ и увеличаване на финансовия ресурс за превенция (с.160, с. 176).
- В края на главите и разделите се правят обобщени изводи.

4. Критични бележки и препоръки.

4.1. Критични бележки.

- Въведението е по-уместно да се нарече „увод“ съгласно общоприетата практика;
- На места изложението има предимно описателен характер вместо аналитичен (особено при историческия анализ в Глава първа, който е и доста дълъг (с. 19 и сл.), в Глава трета – за историята на създаване на ОН и ООН (с.111 и сл.) и др.;
- Изложението за сексуална експлоатация, детска порнография и детска проституция е твърде обширно, с което се измества фокусът от формулираната тема за защита на деца от трафик, макар и трафикът често да е свързан с тези престъпления (с. 106-107);

- Липсата на дефиниция на „трафик“ в международноправната уредба според автора предимство ли е или е недостатък? Уместно е да се посочи ясно позицията на автора (с. 90);
- Допуснати са някои повторения (напр. за сурогатното майчинство и за трафика на деца в спорта (с. 99 и с.109) и др.;
- Защо се посочва и анализира именно правната уредба във ФРГ, след като не е приела Национален план за действие за борба срещу трафика на хора, включително деца, и не е изпълнила задължението си като член на ЕС да утвърди Национален механизъм за защита и насочване на жертвите на трафик? (с. 165 и сл.) Би ли могло да се посочат държави с по-успешна национална уредба и практика? На какъв принцип е направен изборът на държави?
- В заключението се навлиза доста в конкретика относно отделните разпоредби от международните актове (пунктове 1, 2 и 3);
- В заключението да се посочат предложенията de lege ferenda, които се съдържат в изложението;
- Би било по-добре научните приноси да се посочат в заключението;
- Следва да се отстранят допуснати редакционни, технически, стилистични и граматически неточности.

Посочените критични бележки не променят положителната ми рецензия.

4.2. Препоръки.

- След отстраняване на бележките е добре дисертационният труд да бъде публикуван предвид безспорно научно-приносния му характер, както и актуалността, новостта и оригиналността на научното изследване.

5. Научни публикации.

По темата на дисертационния труд са представени три научни публикации – една статия в сп. „Право, политика, администрация“ на ПИФ на ЮЗУ „Н. Рилски“ от 2021 г. и два доклада - в Сборник на ЮФ на ПУ от Юбилейна конференция по повод 30 г. на факултета от 2023 г. и в Сборник на ИДП към БАН от 2022 г.

6. Авторефератът е представен в съответствие с изискванията и обхваща информация за предмета, обекта, целите, задачите, методологията, източниците и практическото значение на изследването. Представена е структурата, обема и

съдържанието на дисертационния труд, както и справка за научните приноси. Акцентира се върху актуалността на избраната тема. Посочени са научните публикации.

7. Заключение.

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за прилагането му и на изискванията на Правилника на ПУ „П. Хилендарски“.

Дисертационният труд притежава безспорни научни приноси, както и предложения за усъвършенстване на правното регулиране. Анализът по темата на дисертацията и направените обобщени изводи показват, че докторантът притежава задълбочени познания по изследваната тема.

Въз основа на изложеното в рецензията давам моята положителна оценка на дисертационния труд и предлагам Научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор” по професионално направление 3.6. Право, (Международно право и международни отношения) на Таня Николаева Костадинова, редовен докторант към Катедра „Публичноправни науки“ към Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“.

06.01.2025 г.

Изготвил рецензията:

(Доц. д-р Диана Маринова)